

Mats Lundahl:**Kleptokrati,
socialism
och demokrati**

Varför lyckas vissa länder uppnå ekonomisk utveckling medan andra länder stagnerar? Denna övergripande fråga som utvecklingsekonomer brottas med kan väl knappast sagas till fullo ha kunnat besvaras även om vi gradvis fått allt djupare kunskap om vilka faktorer som genererar tillväxt. I synnerhet har forskningen under de senaste tio till femton åren gjort stora framsteg genom att inkorporera politiska förhållanden och institutioner i analysen. Inte minst genom nobelpristagaren Douglass C North har denna inriktning givit avgörande insikter i utvecklingsproblematiken.

Professor Mats Lundahls bok *Kleptokrati, socialism och demokrati* (SNS Förlag, Stockholm) ligger väl i linje med denna "moderna" tradition. Lundahl jämför tre olika u-länders erfarenhet av såväl politiska styrelseskick som ekonomisk politik. Dessa länder – Costa Rica, Haiti och Tanzania – har mycket olika erfarenheter och ligger på olika utvecklingsnivåer. Haiti och Tanzania tillhör världens fattigaste länder och hade båda i mitten av 1980-talet per capita-inkomster kring 300 dollar medan Costa Rica med en inkomst på ca 1 300 dollar ligger bland medelinkomstländerna i Världsbankens klassificering.

Lundahl analyserar de tre länderna utifrån tre viktiga dimensioner. För det första diskuteras *styrelseskicket*. Costa Rica utgör en demokrati med långt gången maktfördelning och hög grad av konsensus vad gäller beslutsfattandet. Haiti är en renodlad diktatur medan Tanzania beskrivs som ett system någonstans mellan de två andra.

Den andra dimensionen utgörs av grad

av *öppenhet i utrikeshandeln*. Haiti och Costa Rica har i hög utsträckning förlitat sig på export medan Tanzania sedan självständigheten valt en strategi inriktad mot självtillit.

Den sista dimensionen rör *marknadskontra planering*. Costa Rica är mest marknadsorienterat men också i Haiti har marknaderna fått spela en stor roll även om det politiska systemet i stor utsträckning snedvridit konkurrensförhållandena. I Tanzania däremot har prismekanismen i stor utsträckning satts ur spel och strukturen på ekonomin har systematiskt förändrats utifrån ideologiska utgångspunkter.

Efter ett inledande analytiskt kapitel i vilket dessa dimensioner diskuteras behandlas länderna var för sig. I avsnittet om *Haiti* belyser Lundahl med breda penseldrag den politiska och ekonomiska utvecklingen från kolonialtid till samtid. Haitis ekonomiska och politiska situation i dag går inte att förstå utan en studie av landets historia och Lundahl beskriver vilka mekanismer som lett till att Haiti utvecklats till en ren plundrarstat, en *kleptokrati*. Från början av 1800-talet har politik handlat om en kamp mellan olika individer och grupper där målet varit att nå kontroll av staten som inkomstkälla. Plundrandet som nådde sin höjdpunkt under familjen Duvalier (1957–1986) har entydigt hämmat landets ekonomiska utveckling. Med denna tradition menar Lundahl att det krävs en stark extern "chock" på det politiska systemet för att leda in det i en mer utvecklingsbefrämjande riktning.

Costa Ricas erfarenhet står i stark kontrast till Haitis. Grunderna till demokratin lades under slutet av 1800-talet och landet är sedan slutet av 1940-talet en väl fungerande demokrati och det finns en stark tradition av förhandlings- och kompromisslösningar. Costa Rica har det utan konkurrens mest demokratiska statskicket i hela Latinamerika. Landets ekonomi inriktades tidigt på export men i likhet med övriga Latinamerika fördes en

importsstitutionspolitik under 1960- och 1970-talen. I början av 1980-talet lades politiken delvis om då man sänkte handelshindren och lät valutan depreciera för att bevara konkurrenskraften.

Tanzanias ekonomiska politik kontrasterar mot de två andra ländernas i det den från 1960-talet baserades på socialistiska principer som bla betonade jämlikhet, kollektiva brukningsformer och kollektiva incitament istället för privata. Principen om *själv tillit* innebar att man ville avskärma sig från världsmarknaden och förde en mycket accentuerad importsstitutionspolitik. Man förde dessutom en slapp finans- och penningpolitik med hög inflation som följd och då myndigheterna var ovilliga att devalvera blev en alltmer övervärderad valuta följden. Konsekvenserna för den tanzaniska ekonomiska utvecklingen är kända; livsmedelsproduktion och BNP per capita sjönk. Det enda som verkar ha ökat är sysselsättningen i statsförvaltningen. Det redogörs vidare för reformansträngningarna under andra hälften av 1980-talet.

För att förstå varför länder utvecklas ekonomiskt, eller inte, måste den politiska sfären inkorporeras i analysen och Lundahl gör just detta. Hans slutsats är att demokrati är att föredra framför diktatur ur utvecklingsperspektiv. Han konstaterar också att en öppen ekonomi är att föredra framför en inåtvänd strategi. Också vad gäller valet mellan plan och marknad är valet enkelt enligt författaren då Costa Rica, där de ingrepp som gjorts i marknadsekonomin varit relativt små, har klarat sig bäst. Tanzania uppvisar de "klassiska" avigsidorna av ekonomier där statsmakten försöker centralstyra och i Haiti har makthavarna fört en politik som syftat till att berika en liten klick individer.

Lundahls tre dimensioner av det politiska och ekonomiska systemet hänger samman och förstärker varandra. Avsteg från demokrati har exempelvis varit en förutsättning för ett fjärmande från mark-

nadsekonomin i Tanzania. Den costaricanska demokratin har medfört stabilitet och lugn vilket stimulerat långsiktiga investeringar.

Det kan emellertid noteras att även om Costa Rica lyckats bäst av de tre har demokrati inte varit en nödvändig förutsättning för ekonomisk tillväxt om man ser till en större krets av u-länder. Exempelvis erfor Sydkorea med en auktoritär regim en BNP-tillväxt per capita på i genomsnitt 6,6 procent per år perioden 1965–85 jämfört med Costa Ricas 1,4. Ett land som väljer en exportinriktad strategi har alltså möjlighet att lyckas ekonomiskt även om det är en diktatur. Skillnaden mellan diktatur och diktatur kan vara stor liksom skillnaden mellan demokrati och demokrati.

Länderavsnitten i boken har inte alla riktigt samma uppläggnings. Medan exempelvis avsnittet om Haiti behandlar landets politiska och ekonomiska historia sedan kolonialtiden fokuseras kapitlen om Tanzania på den ekonomiska politiken

under 1970- och 1980-talen. Författaren förklarar på ett övertygande sätt framväxten av en plundrarstat i Haiti men läsaren får inte samma insikter i varför den tanzaniska staten utvecklats på det sätt den gjort. Det finns dessutom säkerligen kleptokratiska drag också i denna senare. Eftersom en del av materialet i boken har publicerats tidigare och för olika fora är det kanske en oundviklig konsekvens att den analytiska diskussionen i inledningskapitlet inte helt ut fullföljs i länderavsnitten. Icke förty ger boken mycket viktiga insikter i varför levnadsstandard och ekonomisk tillväxt kan skilja sig så mycket åt mellan olika länder. Lundahls goda stilistiska förmåga i kombination med det komparativa perspektivet gör boken till intressant läsning för alla som är intresserade av utvecklingsfrågor.

Fil dr C EVALD NALIN
Sveriges permanenta delegation
vid OECD